

Türkiye, Domitia heykeli ile ilgili dava dilekçesini Teksas Eyalet Gümrük Müdürlüğü'ne sundu

İmparatoriçe, Anadolulu

Ankara Üniversitesi'nden Prof. Coşkun Özgünel ve Prof. Cevdet Bayburtluoğlu ayrı ayrı verdikleri raporlarda stil, üslup ve kullanılan mermerden hareketle, İmparatoriçe Domitia heykelinin Roma döneminde Anadolu'da yapıldığını ortaya koydular.

ÖZGEN ACAR

ANKARA/NEW YORK — Amerika'daki Türk hükümetinin avukatları, Teksaslı gümrük ajanı ile işbirliği yaparak İmparatoriçe Domitia heykelinin yasadışı yollardan Türkiye'den çıkarıldığı andan San Antonio Müzesi'ne kadar izlediği yolu belge ve tanık ifadeleri ile kanıtlayan dava dilekçesini Teksas Eyalet Gümrük Müdürlüğü'ne sundu.

Heykel ile ilgili araştırmasından sonra verdiği yeminli ifadesinde gümrük ajanı Joseph

Wolf, "Heykel, gerek çalıntı mal ve gerek kaçakçılık yasalarına aykırı biçimde Amerika'ya gelmiştir" dedi. Dava dilekçesinde bu heykelin gerçek sahibi olan Türkiye Cumhuriyeti'ne geri verilmesi istendi.

Yaklaşık 2 metre yüksekliğindeki mermer heykelin Türkiye ile bağlantısı hakkında dava dilekçesinde yer alan belge, kanıt ve tanık ifadeleri özetle şu noktalarda toplanıyor:

1. İzmir 9 Eylül Üniversitesi'nin eski eser hukuku konusunda uzmanlığı kanıtlanmış profesörü Bilge Umar'ın herhangi bir

eski eserin Türkiye dışına çıkmasının yasal olmadığını Türk yasasına dayanarak bilimsel olarak anlatan bir mütalaası dava dilekçesinde yer aldı. Mütalaya 2863 sayılı yasanın Türkçe metnini ve ilgili maddelerin İngilizcesini de ekleyen Prof. Umar, sonuç olarak "Türk yasalarına göre 1906'dan sonra bulunmuş her eserin Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğunu, bulunduğu andan itibaren cumhuriyet müzelerine tesliminin gerektiğini ve Türkiye'den bir heykelin ihracının Türk yasasının ihlali olduğunu" vurguladı. Anımsanacağı üzere Karun Hazinesi ile ilgili kararda New York Federal Mahkemesi Türk yasasının bu ilkesini dikkate almıştı.

2. Gümrük ajanı Wolf, heykelin tam boy ve başın da yakın plan iki fotoğrafını çekerek Türk hükümetine iletmış ve bu konuda bilgi sahibi olanların görüşünü istemişti. Türk hükümetinin avukatları da bu fotoğ-

raflara dayanarak iki Türk arkeologdan heykel hakkında bilimsel görüş aldı.

Ankara Üniversitesi'nden Prof.Dr. Coşkun Özgünel ve Prof.Dr. Cevdet Bayburtluoğlu ayrı ayrı verdikleri raporlarda heykelin stil, üslup ve yapıldığı mermerinden hareketle İmparatoriçe Domitia heykelinin Roma döneminde Anadolu'da yapıldığını ortaya koydular. İki bilim adamı daha önce Side ve Afrodisyas'ta bulunmuş bazı benzeri eserlerin fotoğraf ve teknik bilgilerini içeren yayınları da raporlarına ekledi.

3. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü M.Akif Işık, Türk yasaları gereğince eski eserlerden sorumlu bir kişi olarak "bu yasalara aykırı kaçırılan ve ayrıca iki profesör de bu heykelin Anadolu kökenli olduğunu kanıtla-dığı için Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini" bildirdi.

4. Işık'ın etkin selefi Altan Akat ise kendisinin daha önce

bu görevde olduğu sırada bir gümrük yetkilisinden Demeter heykelinden başka eserlerin de aynı kişilerce kaçırıldığına ve bunların arasında "normal bir insan boyundan büyük, yaklaşık 2 metre yüksekliğinde, giyimli bir kadın, başı ve kolları tam, peçesiz, yüzünde bazı kırıklar olan, topraktan yeni çıktığı biçimde, henüz temizlenmemiş ve onarılmamış bir Roma imparatoriçesi ya da tanrıça heykelinin" de bulunduğuna ilişkin yazılı bir ihbar aldığını ifade etti.

Altan Akat'ın ifadesine ayrıca, İstanbul Atatürk Havaalanı'nda kaçırılmak üzereyken yakalanan Demeter heykelinin konşimento kayıtları da eklendi. Bu konşimento kaydında Demeter heykelinin Münih'te Fuat Üzülmöz'e gönderildiğine de dikkat çekildi.

5. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün becerikli Ka-

çakçılık ve İstihbarat Şube Müdürü Hüseyin Karaduman ve İstanbul Emniyet yetkilileri Demeter olayına adı karışan iki gümrük komisyoncusunun tanıklığına başvurdular. Kendilerine imparatoriçe heykelinin fotoğraflarının gösterilmesinden sonra verdikleri ifadelerinde bu iki kişi "heykelin Sait Aydiner tarafından kendilerine İstanbul'da bir kamyon üzerinde gösterildiğini, ancak bunun kaçırılmasına yanaşmadıklarını, heykelin daha sonra hangi yolla çıktığını bilmediklerini" bildirdi.

6. Türk hükümetinin avukatlarınca hazırlanan dava dilekçesinde ayrıca şu belgelere kanıt olarak yer verildi:

A) "Büyük Fuat" diye anılan Fuat Üzülmöz'in Münih'teki Artemis Galerisi'nce New York'ta Jonathan Rosen-Robert Hecht ikilisinin Atlantis Galerisi'ne heykelin 23 Şubat 1988 tarihinde 62 bin marka (yaklaşık 140 milyon liraya) satıldığını gösteren faturanın fotokopisi eklendi.

B) Kaliforniya'daki dünyanın en zengin müzesi J. Paul Getty'nin bu heykelin "satın alınması olasılığına karşı ön inceleme ve kontrol amacıyla" Atlantis Galerisi'nce kendilerine ödünç verilebileceğini ve sigorta değerinin 1.4 milyar dolar (yaklaşık 5.5 milyar lira) olduğunu bildiren müzenin 23 Şubat 1988 tarihli teyit mektubu.

C) Demeter heykelinin İstanbul'dan kaçırılışında kullanılan Hollanda Kraliyet Hava Yolları (KLM) ile imparatoriçe heykelinin Los Angeles'a geldiğini gösteren 3 Mart 1988 tarihli konşimento.

D) İ.S. birinci yüzyıla ait Domitia adlı Roma heykelinin değerinin 400 bin dolar (yaklaşık 1.5 milyar lira) olduğunu gösteren proforma fatura ve bu konuda müzenin adına hareket eden Amerikan gümrük komisyoncusunun gümrükten çekme dilekçesi ve gümrük formu.

E) Getty'nin heykeli almakta vazgeçmesi üzerine Atlantis Galerisi adına Hecht'in büyük kıızı Andrea imzası ile müzeye el yazısıyla yazılmış ve Domitia adlı heykelin New York'ta Acanthus adlı galeriye gönderilmesine ilişkin mektup.

F) "Anonim" bir kişi tarafından heykelin San Antonio Müzesi'ne Acanthus Galerisi'nin sahibi Brian Aitken aracılığı ile bir yıllığına ödünç verdiğine ilişkin bir yıllık sözleşme. Sözleşmede şu iki nokta dikkati çekiyor:

Birincisi, ödünç verme süresi 1 Ekim 1990'da doluyordu. Gümrük ajanı Wolf, 2 ocakta heykele el koyduğuna göre müzeden üç kez birer aylık uzatma sağlamış oluyordu ve bu tarihten sonra Ankara'nın en azından bu üç ay boyunca her nedense kılını kıpırdatmadığı anlaşıyor-du.

İkinci nokta ise heykelin sigorta bedeli 1.8 milyon dolara (yaklaşık 7.5 milyar liraya) yükselmişti. Münih'te Artemis, New York'ta Atlantis'e 140 milyon liralık fatura vermiş. Amerikan gümrüğüne heykelin değeri 1.5 milyar lira olarak bildirilmiş. Paul Getty'ye 5.5 milyar ve San Antonio Müzesi'ne giderken 7.5 milyar liralık bir sigorta değerinden söz edilmişti. Amerikan gümrük yasalarına aykırı olan bu duruma Türk hükümetinin avukatları dava dilekçesinde dikkati çektiler.

7. Gümrük ajanı Joseph Wolf'un incelemelerini 10 maddede toplayan raporu ve bunun ekinde benim Amerika'da bu heykel ile ilgili yayımladığım yazı da belge olarak dava dilekçesinde yer aldı. Wolf, "yaptığı araştırmada söz konusu heykelin Ulusal Çalıntı Maddeler Yasası ile kaçakçılık hakkındaki yasaya aykırı olarak Amerika'ya getirildiği inancında olduğunu" raporunun 10. maddesinde "sonuç" olarak bildirdi.

Bu kanıtlara karşılık olarak Robert Hecht bir İngiliz gazetesine verdiği bir demeçte "Heykel, Türklerin söylediği gibi 1988 yılında Türkiye'den kaçırılmış olamaz. Çünkü 1986 Münih'teki bir müzede görevli olan bir kişi, bu heykeli 1986 yılında gördüğünü bir tanık olarak ifade etti" dedi.

Teksas eyaleti gümrük yönetiminin "İmparatoriçe Domitia" heykeli hakkında önümüzdeki günlerde bir karar alacağı bildiriliyor.

Bu arada İstanbul Kapalıçarşı'da eski eser ticareti ile ilgili bir kaynak şu değerlendirmeyi yaptı:

"Anadolu'da imparatoriçeyi 20-25 milyon liraya kapatanlar daha sonra bunu Amerika'da 7.5 milyar liraya pazarlamaya çalışarak Türkiye'de bu konuda ekmeke yiyen esnafa kazık atıyorlar. İster Elmalı definesinde, ister Demeter heykelinde olsun kendileri parsayı toplamakta, olan buradaki biz aracı esnaf ile gümrüklerle iş yapan bazı kişilere olmakta ve işin ceremesini biz çekmekteyiz. Salihli'den 7 bin dolara alınan Marsyas heykeline de New York'ta 540 bin dolara müşteri aranmıyor muydu? Bu olayda da cezayı çeken zavallı köylüler olmamış mıydı?"

Öte yandan Ankara'dan bir bilim adamı bizim aracılığımızla bir çağrı yaptı ve şöyle dedi:

"Eski eser kaçakçılığı, insanlık tarihinin önemli halkalarını yok ediyor. Atatürk Havaalanı'nda ele geçirilen ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Demeter denilen, gerçekte Tykhe olan bir heykel var. Bizim için bu, sadece bir heykel. Gerek bu heykel ve gerek İmparatoriçe Domitia'nın nereden çıktığını bilenler varsa (adları kesinlikle gizli tutulmak kaydıyla) bu bilgileri size iletirlerse orada yapılacak bilimsel çalışmalarla Anadolu'nun tarihsel ve kültürel mirasında bilinmeyen önemli karanlık noktalar aydınlığa kavuşturulabilir."